

امکان سنجی اکوتوریسم روستایی در روستای جواهرده رامسر با استفاده از مدل SWOT

داود کیاکجوری^۱، نگار عیسی کاکرودی^۲

چکیده

امروزه گردشگری طبیعی نه تنها به عنوان منبع درآمدی بی پایان، بلکه در جایگاه مدل توسعه ای پایدار بیش از پیش اهمیت یافته است. مقاله حاضر، با تکیه بر فرآیند برنامه ریزی راهبردی و فنون پیشنهادی، با هدف اساسی شناسایی و اولویت بندی راهبردهای مناسب گردشگری طبیعی روستای جواهرده رامسر تدوین شده است. روش تحقیق توصیفی - تحلیلی و جمع آوری اطلاعات از منابع کتابخانه ای و مشاهدات نگارندگان از منطقه مورد مطالعه بوده است. تجزیه و تحلیل بر مبنای الگوی تحلیل SWOT استوار بوده که در نهایت به ارائه راهبردهای چهارگانه منجر گردیده است. با بکارگیری ابزار SWOT، راهبردهای چهارگانه تعیین شدند و با استفاده از ماتریس عوامل داخلی و خارجی موقعیت راهبردی گردشگری روستای جواهرده رامسر مشخص گردید. نتایج این پژوهش حاکی از آن است که، راهبردهای تهاجمی-توسعه، مناسبترین روش مدیریت مؤثرفعاليتها وعملکردها است و نیز با استفاده از ماتریس برنامه ریزی راهبردی، بهترین راهبرد های تهاجمی-توسعه در قالب نتیجه گیری و پیشنهادهای کاربردی ارائه گردید. اشاعه اکوتوریسم در سطح منطقه ای و ملی، حفاظت و مدیریت محیط زیست، مشارکت روستاییان در طرح های توسعه روستا، ایجاد زیرساخت های لازم جهت تحقق توسعه پایدار گردشگری، جلوگیری از فرار سرمایه، هماهنگی میان سازمان های مربوط به گردشگری طبیعی را می توان از عوامل مؤثر در ایجاد اکوتوریسم عنوان نمود.

واژه‌های کلیدی: اکوتوریسم، روستا، جواهرده، ابزار SWOT

^۱-عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد چالوس، گروه مدیریت دولتی davoodkia@yahoo.com

^۲- کارشناس ارشد معماری، مدرس دانشگاه آزاد اسلامی، واحد نور .

مقدمه

امروزه نقش صنعت گردشگری در فرآیند جهانی شدن اهمیت روزافزونی یافته است. یکی از مهم ترین دلایل توجه دولت ها به صنعت گردشگری اثرات اقتصادی آن در توسعه و رشد ملی می باشد (سام آرام، ۱۳۸۸: ۲۲). کسب در آمد برای ساکنین بومی و ایجاد اشتغال، امکان حفظ و اشاعه باورها، ارزش ها و آداب و رسوم اصیل مناطق، ایجاد روابط اجتماعی گسترده بین جامعه میزبان و میهمان، جلوگیری از رکود و سکون مناطق واجد شرایط طبیعی خاص از اثرات مطلوب گردشگری است. ایران از نظر دارا بودن امکانات جهانگردی جزء ده کشور مهم دنیاست (تولایی، ۱۳۸۷: ۱۹۲).

اکوتوریسم پایدار نوعی گردشگری است که از نظر بوم شناختی پایدار و ضمن پاسخ به نیازهای فعلی زیست بوم، به حفظ و بسط فرصت هایی برای تداوم حیات آنها در آینده پردازد (اکبری، ۱۳۸۷: ۱۳۴). نحوه مواجهه جوامع روستایی با زندگی تحت تاثیر منابع فیزیکی، امکانات و مقدرات در اختیار آنها بوده و تحولات این منابع و امکانات باعث دگرگونی در نحوه مواجهه آنها با زندگی خواهد شد. روستاییان از محیط طبیعی برای ساخت پناهگاه، امرار و معاش، صنعت، عبادت، تفریح و گردهمایی استفاده می کنند. در بسیاری از کشورها تنها روستا مخزن میراث فرهنگی و طبیعی است (مطیعی لنگرودی، ۱۳۹۰: ۷۱).

پراکندگی جغرافیایی روستاها، نبود صرفه اقتصادی برای ارائه خدمات اجتماعی، حرفه ای و تخصصی نبودن کار کشاورزی (کم بودن بهره وری)، محدودیت منابع ارضی و عدم مدیریت صحیح سبب آسیب پذیری اقشار روستایی خواهد شد. روستا ماهیتی چندبعدی دارد، از این رو، روستاشناسی و مطالعات روستایی طیف نسبتا گسترده ای از علوم و رشته های دانشگاهی از قبیل جامعه شناسی، اقتصاد، جغرافیا، علوم سیاسی، مردم شناسی و روانشناسی را درگیر می کند (شکوری، ۱۳۹۰: ۴). توسعه صنعت گردشگری برای کشورهای در حال توسعه که با معضلاتی چون نرخ بیکاری بالا، محدودیت منابع ارزی و اقتصاد تک محصولی مواجه اند، اهمیت فراوانی دارد (بدری، ۱۳۹۰: ۳۲). بیشترین سودهای ناشی از صنعت اکوتوریسم بایستی صرف مردم و معرفی ویژگی مکانها در بروشورها، وبسایتهای تبلیغاتی و کتابها شود (Stronza, 2008).

جوزی (۱۳۸۹) در «ارائه برنامه راهبردی توسعه اکوتوریسم در منطقه حفاظت شده مند بوشهر به روش فریمن» به بررسی رابطه تعداد بازدیدکنندگان از منطقه با سن، تحصیلات و درآمد افراد، فاصله محل سکونت گردشگران و هزینه متحمل سفر و... پرداخته و جلب سرمایه گذاری بخش خصوصی از طریق ارائه تسهیلات بانکی با دوره بازگشت طولانی مدت

نشان می دهد که متوسط تمایل به پرداخت ماهیانه افراد برای ارزش وجودی منطقه ییلاقی زشک ۱۳۵۶۰۰ ریال سالانه می باشد. دان (2008) به بررسی اکوتوریسم در کشور بوتان پرداخته و ضمن مطالعاتی بر روی تعداد گردشگران طبیعت بین سالهای ۱۹۹۶ تا ۲۰۰۷ نقش جوامع محلی و روستایی را در دستیابی به خوشبختی ناخالص ملی پراهمیت برشمرده است. بر طبق اصول " خوشبختی ناخالص ملی " که خط مشی فعالیت های دولت را در دستیابی به توسعه پایدار همه جانبه تعیین می کند، بهبود شرایط زیستی انسان نسبت به پیشرفت ها و تجهیز اقتصادی در اولویت قرار دارد.

مواد و روش ها

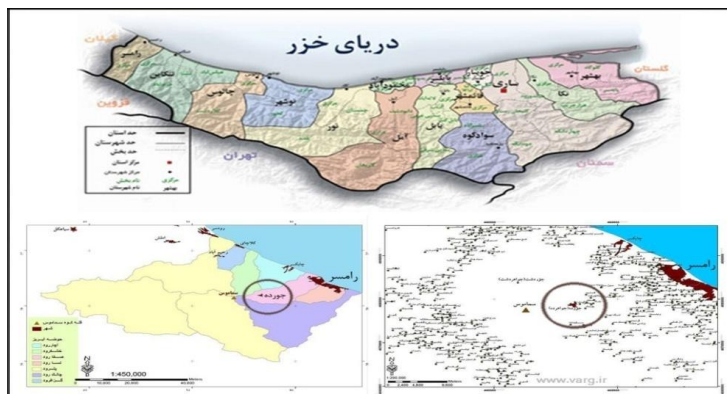
منطقه مورد مطالعه

جواهرده که پیش از عصر پهلوی نامش جورده بود و در گویش محلی به جوردی شهرت دارد در ۲۵ کیلومتری جنوب غربی شهر رامسر، در ارتفاع حدوداً ۲۰۰۰ متری از سطح دریا و در استان مازندران واقع است و یکی از مناطق باستانی با جاذبه های بصری کوهستانی سلسله جبال البرز به شمار می آید و قدمت آن به هزاره های پیش می رسد(شکل ۱).

را به عنوان موثرترین راهبرد توسعه گردشگری طبیعی در این منطقه عنوان نموده است.

محمد حسین کریم (۱۳۸۸) در « نظر سنجی از روستاییان در مورد چالش های توسعه پایدار روستایی: مطالعه موردی دهستان ساروق، شهرستان اراک» با تبیین مولفه های توسعه پایدار روستایی که ۸ مورد انسان، محیط زیست، زنان، کودکان و نوجوانان، فرهنگ، آموزش، امنیت و مشارکت را شامل می شود، دیدگاه های روستاییان را در مورد چالش های پیش رو در امر توسعه پایدار روستایی اینگونه عنوان می نماید: چالش های پایداری مناطق جنگلی، آب و خاک ۲۵/۵٪، طرح های عمرانی دولتی ۱۴/۲٪، استفاده پایدار از ذخایر محیط ۱۳/۲٪، چالش های اشتغال و درآمد ۱۰/۵٪، چالش های محیط نهادی ۱۰/۲٪، بهداشت و رفتار مطمئن با سموم و مواد شیمیایی ۷/۷٪ و چالش های اشکال پایدار ۳/۳٪.

محمود دانشور کاخکی(۱۳۸۶) با استفاده از روش مشروط در پژوهش «برآورد ارزش وجودی مناطق ییلاقی روستایی: مطالعه موردی منطقه روستایی زشک» به ارزش گذاری منطقه، الگوی توبیت برای بررسی عوامل موثر بر سطح تمایل به پرداخت و مدل لاجیت برای اندازه گیری میزان تمایل به پرداخت افراد پرداخته است. نتایج تحقیق

شکل ۱: نقشه استان مازندران و موقعیت روستای جواهرده نسبت به شهرستان رامسر و قله سماموس

گوش محلی به معنی بالا ده یا قریه بالا می باشد و چون آخرین و مرتفع ترین روستای جنوب غربی رامسر بوده و بالاتر از آنجا روستایی وجود ندارد از این رو جورده نامیده می شود (سجادی، ۱۳۸۳).

در مورد نام این روستا عقاید مختلفی وجود دارد. برخی آن را "جورده" به معنی ده بالا و مرتفع ترین روستای کوهستان برشمرده اند، عده ای آن را به دلیل به دست آمدن آثار قیمتی، طلا و جواهرات در حفاری های به عمل آمده در گذشته "جواهرده" می نامند. جورده واژه ای است مرکب از جور+ ده که در

شکل ۲: روستای جواهرده (عکس از نگارندگان، ۱۳۹۱)

نظامی برای بقا و قوام هویت جوامع محسوب می شوند (Brennan, 2005).

از جاذبه های طبیعی روستا می توان به موارد زیر اشاره نمود:

دریاچه قو: این دریاچه همراه با ماهی های قزل آلا در کنار دشت های پر از بوته های سرخس قرار دارد و از آب چشمه سارهای جواهرده سیراب می شود.

رودخانه صفارود و آبشار جواهرده:

رودخانه صفارود یکی از مواهب طبیعی این منطقه و از دامنه های شرقی کوه سماسوس سرچشمه می گیرد که ضمن عبور از روستاهای جواهرده، تنگ دره و صیقل محله از میان جنگل عبور کرده و در رامسر به دریا می

اختلاف دمای این روستا با شهر حدود ۱۰ تا ۱۲ درجه بوده و در تابستان بخاطر برخورداری از آب و هوای خنک مورد استقبال هزاران گردشگر داخلی و خارجی واقع می شود. جواهرده جزء معدود مناطق کوهستانی است که با وجود فاصله ی بسیار کم از دریا، بیش از ۲۰۰۰ متر از دریا ارتفاع دارد (عطوفت شمسی، ۱۳۹۰: ۱۳۵). مردم روستا به دامداری، کشاورزی و باغداری مشغول اند و صنایع دستی آن شامل نمدمالی، سفال، آهنگری، کلاه مالی، کلاف دوزی، رنگرزی و مسگری است. فرهنگ های محلی که هویت اصلی جوامع روستایی می باشند در واقع

زرشک، گون و ابرون در این منطقه به صورت خودرو وجود دارند.

قله سماموس: در نقشه ۵۰۰۰: ۱: جواهرده از سوی سازمان جغرافیای نیروهای مسلح، ارتفاع قله سماموس ۳۶۹۳ متر آمده و در نقشه ۱:۲۵۰۰۰، سازمان نقشه برداری کشور، ۳۷۰۳ آمده است (مجتهدی، ۱۳۸۵). یکی از دو مسیر دست یابی به این قله توسط کوهنوردان از طریق روستای جواهرده صورت می گیرد. توده سماموس به علت داشتن قله مرتفع و نزدیکی به دریای کاسپین، بارش برف در فصل سرد، (شروع ریزش برف از مهر ماه) دارای منابع مناسب و کافی از برف برای تغذیه رودخانه های فراوان این منطقه است. مهمترین حوضه های رودخانه های کوه سماموس پلرود (دومین رود بزرگ گیلان)، سموش، خشکه رود، آچارود، کورود، صفارود، چالک رود، زیله رود، ازدهارود و کاکرود می باشند.

پرنندگان: این روستا به دلیل وجود آبگیرها، برکه ها، رودخانه های وحشی، علفزارها و جنگل بکر شاهد تنوع بسیار پرنندگان می باشد نظیر خوتکا، توکا، کبک، کوکو، زاغ، کلاغ کوهی، سینه سرخ، کبوتر، فاخته و انواع بلبل.

روش تحقیق

با توجه به ماهیت موضوع و هدف، روش تحقیق به صورت توصیفی - تحلیلی بوده و تهیه اطلاعات به دو روش اسنادی و میدانی انجام گردیده است. در بخش اسنادی اطلاعات

ریزد. آبشار صفارود یا آبشار اول جواهرده نیز در ۱۵ کیلومتری جنوب شهر رامسر و در مسیر جاده جواهرده قرار دارد. چندین آبشار دیگر نیز بر جاذبه های این منطقه افزوده است.

کوه های مشجر: کوه های مشجر با کاج و درختان همیشه سبز و نیز بخش هایی که پوشیده از درختان برگ ریز می باشند در پایین جلوه بسیاری به منطقه می دهند.

جنگل صفارود: مسیر دسترسی به این جنگل با عبور از کنار مواهب طبیعی چون جنگل، رودخانه بوده و آب و هوای بسیار مطبوع جلوه خاصی به آن داده است.

چشمه آب معدنی آبعلی: این چشمه در سال ۱۳۵۰ توسط سرپرست راه سازی وقت سازماندهی گردید. آب این چشمه مدرّ و در دفع سنگ کلیه موثر است. از چشمه های دیگر روستا می توان سلیمان چشمه، برتل چشمه، برشی، پیغام چشمه را نام برد.

دره ها و کوهها: دره ها و کوه های پوشیده از مه در تمام فصول سال جلوه بصری خاصی دارند.

قله های پوشیده از برف و یخچال های طبیعی: قله های مرتفع که بیش از نیمی از سال پوشیده از برف است، همه ساله پذیرای کوهنوردان داخلی می باشد، در مسیر صعود به قله و امامزاده سماموس، پدیده یخچال های طبیعی نیز خودنمایی می کند.

گیاهان دارویی: گیاهان دارویی بسیاری نظیر بابونه، بنفشه، گل پامچال، زیره، رازیانه، گل ختمی، گل گاوزبان، کنگر، گزنه، گل پر،

مورد نظر از طریق کتاب‌ها، نشریات، نقشه‌ها و پایگاه‌های اینترنتی گردآوری شده و مطالعات میدانی، تهیه عکس، فیلم و نظرسنجی از اهالی روستا در زمینه موضوع تحقیق توسط نگارندگان انجام گردیده است. ۷۰ نفر از اهالی در قالب ساکنین و مالکان واحدهای تجاری که در ارتباط مستقیم با گردشگران بوده‌اند برای نظرسنجی درمورد حضور گردشگران انتخاب گردیدند. جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات از تکنیک سوات (SWOT) بهره گرفته شده است. سوات (SWOT) حروف اول واژگان انگلیسی با معادل فارسی قدرت‌ها (S)، ضعف‌ها (W)، فرصت‌ها (O) و تهدیدها (T) است که قوت‌ها و ضعف‌ها مربوط به محیط داخلی و فرصت‌ها و تهدیدها به محیط خارجی اختصاص

دارد و برای توسعه و گسترش یک راهبرد در قالب مدل سوات، یک ماتریس از این عوامل چهارگانه می‌توان ایجاد کرد که به ماتریس سوات یا ماتریس ارزیابی معروف است (مشبکی، ۱۳۸۹، ۲۲۰). محصول نهایی تکنیک SWOT به صورت راهکارهای چهارگانه‌ای است که تحت عناوین راهبردهای تهاجمی (SO)، راهبردهای تنوع (ST)، راهبردهای بازنگری (WO) و راهبردهای تدافعی (WT) قابل نتیجه‌گیری است، به صورتی که بر شالوده نقاط قوت بنا شده و بر نقاط ضعف غلبه نمایند، از فرصت‌ها استفاده کرده و تهدیدات خارجی را کاهش دهند (جدول ۱). بهتر است راهبردهایی که پیشنهاد می‌گردند هر چهار جنبه موضوع را پاسخ‌گو باشند (Hill, 1997).

جدول ۱: روش کلی تحلیل SWOT

عوامل درونی عوامل بیرونی	نقاط ضعف	نقاط قوت
فرصت‌ها	استراتژی WO برای غلبه بر نقاط ضعف در جهت بهره‌گیری از فرصت‌ها چه فعالیت‌هایی می‌توان انجام داد؟	استراتژی SO چگونه می‌توان از توانمندی‌ها برای بهره‌گیری از فرصت‌های موجود استفاده کرد؟
تهدیدها	استراتژی WT چگونه می‌توان نقاط ضعف را در جهت غلبه بر تهدیدها کاهش داد؟	استراتژی ST چگونه می‌توان از توانمندی‌ها برای غلبه بر تهدیدها استفاده کرد؟

ماخذ:

(اعرابی، ۱۳۸۵)

یافته‌ها

ماتریس ارزیابی عوامل داخلی

ماتریس ارزیابی عوامل داخلی، ابزاری است که از طریق آن، استراتژیست‌ها هر یک از عوامل داخل سازمان را مورد ارزیابی قرار داده و از بررسی این عوامل، نقاط قوت و ضعف سازمان را شناسایی می‌کنند (فیض، ۱۳۸۹،

۲۰۱). برای تهیه‌ی این ماتریس باید به قضاوت‌های شهودی تکیه نمود، بر همین اساس نباید روش‌های علمی را بگونه‌ای تفسیر کرد که آنها را تنها راه توانمند، ارزنده و جامع به حساب آورد (کیاکجوری و حسین زاده، ۱۳۹۱، ۱۸۲). بمنظور تهیه‌ی این

جمع می کنیم (دیوید، ۱۳۸۹، ۳۳۸). هدف این مرحله سنجش محیط داخلی ناحیه مورد مطالعه جهت شناسایی نقاط ضعف و قوت (عوامل داخلی) می باشد؛ یعنی جنبه هایی که راههای دستیابی به اهداف برنامه ریزی و اجرای تکلیف های آن، زمینه های مساعد یا بازدارنده دارد. با مراجعه به ادبیات و پیشینه ی تحقیق و تحقیقات مشابه و نظرات کارشناسان، شاخص هایی برای ارزیابی عوامل داخلی مشخص شد که تعداد این شاخص ها برای نقاط قوت و ضعف به ترتیب ۲۰ و ۱۲ بوده است. این ضرایب بین صفر(بی اهمیت ترین) تا یک(مهمترین) می باشد. امتیاز هر یک از عبارات، حاصل ضرب امتیاز ضریب در رتبه نظیر خود است. ضریب، رتبه و امتیاز تمامی عوامل داخلی (نقاط ضعف و قوت) با توجه به نقطه نظرات خبرگان جامعه ی محلی و پژوهشگران در جدول ۲ تنظیم گردید. نتیجه نهایی از ارزیابی ماتریس عوامل داخلی (مجموع نمره ی نهایی ۲/۹۹) بیانگر آن است که نقاط قوت گردشگری چشمه های معدنی از نقاط ضعف آن به نسبت کمی بیشتر است. در نتیجه راهبرد های کلان برای این نوع از گردشگری باید به گونه ای تدوین شود که بتوان از قوت های محیطی به نحو احسن استفاده نمود.

ماتریس باید پنج مرحله را به شرح زیر طی کرد:

(۱) پس از تجزیه و تحلیل عوامل داخلی محدوده مورد مطالعه از طریق بکارگیری یکی از رویکرد های وظیفه ای، مالی و یا زنجیره ی ارزش، عوامل استراتژیک شناخته شده را فهرست می کنیم.

(۲) در مرحله ی دوم به عواملی که در مرحله ی قبل فهرست کردیم، به نسبت اهمیت آنها وزن یا ضریب می دهیم. این ضرایب بین صفر(بی اهمیت ترین) تا یک(مهمترین) بوده و نشانگر اهمیت نسبی هر عامل در موفقیت سازمان در صنعت مربوطه هستند.

(۳) در این مرحله به عوامل فهرست شده ی فوق، نمره می دهیم. این نمره باید عددی بین یک تا چهار باشد. عدد چهار به معنای قوت بسیار بالا، عدد سه به معنای نقطه ی قوت، عدد دو به معنای نقطه ی ضعف و عدد یک به معنای ضعف اساسی سازمان در آن عامل است.

(۴) در مرحله ی چهارم، ضریب هر عامل را در نمره ی مربوطه ضرب می کنیم تا نمره ی نهایی بدست آید.

(۵) در این مرحله برای تشخیص نمره های سازمان، نمره های همه ی عوامل را با هم

جدول ۲: عوامل داخلی (شامل نقاط قوت و ضعف) تاثیرگذار بر اکوتوریسم

عوامل داخلی			
وزن	امتیاز	ضریب	نقاط قوت (Strengths)
نهایی	(۱-۴)	(۱-۰)	
۰/۲۱	۳	۰/۰۷	S1- کسب در آمد، منفعت اقتصادی و ایجاد اشتغال برای ساکنین
۰/۱۲	۴	۰/۰۳	S2- ایجاد برخی کاربری های جدید و مورد نیاز روستاییان
۰/۱۸	۳	۰/۰۶	S3- وجود مسجد تاریخی آدینه به عنوان قطب مذهبی منطقه
۰/۳۲	۴	۰/۰۸	S4- وجود جنگلزارهای زیبا، رودها به عنوان جاذبه های طبیعی
۰/۰۶	۳	۰/۰۲	S5- به عرضه گذاشتن صنایع دستی و محصولات دامی روستاییان
۰/۰۴	۴	۰/۰۱	S6- امکان سرمایه گذاری های بخش خصوصی و عمومی
۰/۰۴	۴	۰/۰۱	S7- آبادانی رو به رشد روستا در امر راه سازی
۰/۰۹	۳	۰/۰۳	S8- وجود کوهستان های پربرف
۰/۱۸	۳	۰/۰۶	S9- میانگین بالای مساحت قطعات مسکونی
۰/۲	۴	۰/۰۵	S10- آب و هوای بسیار مطبوع روستا
۰/۱۲	۴	۰/۰۳	S11- وجود حداقل تسهیلات زیربنایی نظیر برق و تلفن و آب
۰/۰۶	۳	۰/۰۲	S12- وجود مراسم آیینی و مذهبی در اعیاد و مناسبت های خاص
۰/۱۲	۳	۰/۰۴	S13- وجود آبشار زیبای راشمه در دره جواهرده
۰/۲۴	۴	۰/۰۶	S14- وجود گونه های گیاهی دارویی
۰/۰۶	۳	۰/۰۲	S15- ایجاد قابلیت ها برای ساخت هتل در روستا
۰/۰۳	۳	۰/۰۱	S16- دسترسی مناسب و آسان به مرکز بافت روستایی
۰/۰۴	۴	۰/۰۱	S17- درک و دلبستگی های روستاییان به آداب و رسوم، شیوه معماری روستا، صنایع دستی و سبک زندگی
۰/۰۶	۳	۰/۰۲	S18- وجود وضعیت مطلوب سطح بهداشت، آگاهی، دانش و آموزش
۲/۰	۴	۰/۰۵	S19- تنوع حیات جانوری و پوشش گیاهی روستا در کنار جاذبه های تاریخی و فرهنگی
۰/۰۹	۳	۰/۰۳	S20- وجود قبرستان های گبری در روستا به عنوان آثار تاریخی
وزن	امتیاز	ضریب	نقاط ضعف (Weaknesses)
نهایی	(۱-۴)	(۱-۰)	
۰/۰۱	۱	۰/۰۱	W1- وجود فرهنگ های مختلف ناشی از حضور گردشگران و از بین رفتن تدریجی هویت بافت
۰/۰۴	۲	۰/۰۲	W2- ایجاد آلودگی صوتی در روستا در ایام تعطیلات به دلیل حضور فراوان گردشگران
۰/۰۶	۲	۰/۰۳	W3- عدم حفظ و نگه داری مناسب از بافت روستایی
۰/۰۸	۲	۰/۰۴	W4- وجود آلودگی های زیست محیطی
۰/۰۳	۱	۰/۰۳	W5- تدوین قوانین جدید ساخت وساز واحدهای مسکونی و تجاری
۰/۰۲	۱	۰/۰۲	W6- ظهور برخی کاربری ها نظیر کافی نت، گیم نت و از بین رفتن هویت روستا
۰/۱	۲	۰/۰۵	W7- فراوانی ساخت و ساز و تجمع
۰/۱۲	۲	۰/۰۶	W8- تغییر در مصالح ساخت و ساز و از بین رفتن تدریجی اصالت روستا
۰/۰۱	۱	۰/۰۱	W9- اهمیت بیش از پیش روستاهای اطراف به دلیل وجود روستای جواهرده
۰/۰۱	۱	۰/۰۱	W10- توزیع نامناسب گردشگران در فصول مختلف سال (تراکم کم در زمستان)
۰/۰۱	۱	۰/۰۱	W11- ناپایدار و کوتاه مدت بودن فرصت های شغلی ایجاد شده
۰/۰۴	۲	۰/۰۲	W12- عدم حضور راهنما و کارکنان آموزش دیده در روستا
۲/۹۹		۱	جمع:

ماخذ: یافته های تحقیق

ماتریس ارزیابی عوامل خارجی

هدف این مرحله کند و کاو آثار محیطی خارجی در ناحیه مورد مطالعه جهت شناسایی فرصت ها و تهدید هایی است که این منطقه در ارتباط با گسترش گردشگری طبیعی با آن مواجه است. بمنظور ارزیابی عوامل خارجی، کلیه مراحل، مانند مراحل ارزیابی عوامل داخلی انجام گرفت. استنتاج نهایی از ماتریس

عوامل خارجی (مجموع نمره ی نهایی ۲/۵۷) بیانگر این است که فرصت های پیش روی گردشگری روستای جواهرده رامسر، کمی بیشتر از تهدیدات پیرامون آن بوده و راهبرد های کلان باید بگونه ای تدوین شود که بتوان بر تهدیدهای موجود غلبه نمود. نتایج ارزیابی در جدول ۳ تنظیم شده است.

جدول ۳: عوامل خارجی (شامل فرصت ها و تهدید ها) تاثیرگذار بر اکوتوریسم

عوامل خارجی		
وزن	امتیاز	ضریب
نهایی	(۱-۴)	اهمیت (۱-۰)
فرصت ها (Opportunities)		
۰/۱۸	۳	۰/۰۶
۰/۰۹	۳	۰/۰۳
۰/۰۶	۳	۰/۰۲
۰/۱۲	۴	۰/۰۳
۰/۲۴	۴	۰/۰۶
۰/۲	۴	۰/۰۵
۰/۲	۴	۰/۰۵
۰/۲۴	۴	۰/۰۶
۰/۲	۴	۰/۰۵
تهدیدها (Threats)		
۰/۰۸	۲	۰/۰۴
۰/۰۲	۲	۰/۰۱
۰/۰۶	۲	۰/۰۳
۰/۱	۲	۰/۰۵
۰/۰۷	۱	۰/۰۷
۰/۱۶	۲	۰/۰۸
۰/۰۷	۱	۰/۰۷
۰/۱۴	۲	۰/۰۷
۰/۱	۲	۰/۰۵
۰/۱۲	۲	۰/۰۶
۰/۱۲	۲	۰/۰۶
۲/۵۷		۱

ماخذ: یافته های تحقیق

ماتریس داخلی و خارجی

جهت تحلیل همزمان عوامل داخلی و خارجی، از ابزاری به نام ماتریس داخلی و خارجی استفاده می شود و برای تشکیل این ماتریس باید جمع نمرات حاصل از ماتریس های ارزیابی عوامل داخلی در ابعاد افقی و عوامل خارجی در ابعاد عمودی این ماتریس قرار گیرد. در جدول ۴ نتایج حاصل از ترسیم اطلاعات بدست آمده از ماتریس عوامل داخلی (۲/۹۹) و ماتریس عوامل خارجی (۲/۵۷) می

باشد. نتایج ماتریس برنامه ریزی راهبردی، نشان می دهد که از بین راهبرد های تدوین شده، بالاترین جذابیت مربوط به راهبرد SO با عنوان راهبردهای تهاجمی: مبتنی بر بهره گیری از برتری های رقابتی محدوده هدف، با نمره ی ۳/۹۹ است و پایین ترین جذابیت به راهبرد WT با عنوان رفع آسیب پذیری محدوده مورد مطالعه و نمره ۱/۵۷ اختصاص دارد.

جدول ۴- نتایج حاصل از جمع بندی امتیازات عوامل داخلی و خارجی

عوامل خارجی		عوامل داخلی	
T	O	W	S
۱/۰۴	۱/۵۳	۰/۵۳	۲/۴۶
مجموع ضرایب عوامل مرکب			
SO	WT	ST	WO
۳/۹۹	۱/۵۷	۳/۵	۲/۰۶

ماخذ: یافته های تحقیق

راهبردهای حاصل از تحلیل تکنیک SWOT

جدول ۵- راهبردهای ۴ گانه حاصل از تحلیل تکنیک SWOT

<p>راهبردهای تهاجمی (S-O): مبتنی بر بهره گیری از برتری های رقابتی محدوده هدف</p> <ul style="list-style-type: none"> - توسعه تورهای گردشگری ویژه با هدف اشاعه اکوتوریسم در سطح منطقه ای و ملی - ایجاد زمینه های لازم در جهت افزایش مدت حضور گردشگران طبیعت - بالا بردن کیفیت و کشش منابع طبیعی موجود و توسعه هدفمند آنها - بهره گیری بیشتر از زمینه های دیگر گردشگری نظیر جاذبه های تاریخی، اجتماعی و ارزش های فرهنگی بومی - یکپارچه سازی عملکردها بین نهادها و ادارات مربوط به مقولات اکوتوریسم و توسعه پایدار گردشگری - تمرکز عمده فعالیت های گردشگری طبیعی با هدف دستیابی به توسعه پایدار روستایی با مشارکت روستاییان - توسعه نقش فرا منطقه ای روستای جواهرده به عنوان قطب گردشگری طبیعی در سطح ملی و بین المللی - ایجاد پارک های جنگلی و مناطق حفاظت شده در مسیر رامسر به جواهرده - بهبود زیرساخت ها در زمینه ارائه خدمات روستا نشینی <p>راهبردهای بازنگری (W-O): تبیین فرصت های پیش رو به منظور رفع نقاط ضعف درون ناحیه ای</p> <ul style="list-style-type: none"> - تعیین قوانین و مقررات تاسیس مراکز اقامتی - پذیرایی استراحت مسافران و اصول بازسازی و مرمت بناهای دارای ارزش معماری - جلوگیری از خرید و فروش تراکم و نظارت بر ساخت و ساز های جدید مطابق با اصول توسعه پایدار در تمامی سطوح - سرمایه گذاری در جهت بهسازی، نوسازی و بازسازی بخش مسکونی - استفاده از زمین های دولتی جهت ایجاد برخی خدمات مورد نیاز گردشگران نظیر پارکینگ و کمپ های گردشگری طبیعی - بازتعریف مفهوم گردشگری طبیعی یا اکوتوریسم از سوی کارشناسان مربوطه و ابلاغ آن به کارشناسان گردشگری و مسئولان ذی ربط در شهر رامسر

راهبردهای تنوع بخشی (S-T): طرح مهم ترین قدرت های درون به منظور رفع تهدیدهای بیرونی

- فرهنگ سازی و تبلیغات از سوی شهرداری و منابع طبیعی رامسر در جهت شناساندن اهمیت فضاهای معماری و طبیعی روستا به شهروندان رامسر به ویژه روستاییان جواهرده
- ایجاد سرزندگی، پویایی و زمینه های تعامل میان گردشگران در فضاهای عمومی روستا نظیر محوطه مسجد آدینه
- ایجاد جاذبه های گردشگری جدید برای گردشگران
- طراحی عناصر شاخص و واجد ارزش های معماری و یادآور فرهنگ غنی و آداب و رسوم شمال کشور در بخش های مختلف روستا
- استفاده از پتانسیل های فرهنگی، تاریخی و طبیعی منطقه در زمینه ایجاد و توسعه کارگاه ها و نمایشگاه های صنایع دستی در سطح ملی و بین المللی
- مقابله با محدودیت های فصلی بودن گردشگری
- تنوع بخشی به فعالیت ها و خدمات گردشگری، تبلیغات جهت معرفی جاذبه های طبیعی، خصوصیات بارز فرهنگی و معماری منطقه

راهبردهای تدافعی (W-T): رفع آسیب پذیری محدوده مورد مطالعه

- ارتقاء سطح اجتماعی و فرهنگی ساکنان روستا
- ارتقاء فرهنگ بومی و تعلق خاطر به روستا از طریق احیای مراسم و آیین باستانی بومی
- جلوگیری از ساخت وسازهایی بی رویه واحدهای مسکونی و تجاری در مناطق بکر طبیعی در روستا
- آموزش مناسب نیروهای شاغل در منطقه درباره اهمیت گردشگری طبیعی
- اعمال مدیریت محیط زیست، حفاظت و ساماندهی منابع طبیعی موجود
- شناساندن ارزش های طبیعی منطقه و قابلیت تبدیل آن به منطقه گردشگری به روستاییان و گردشگران

ماخذ: یافته های تحقیق

موانع موجود در مسیر تحقق یافتن گردشگری پایدار در کشور می باشد. در یک سرزمین نحوه ساماندهی محیطهای طبیعی و انسان ساخت باید آینه تمام نمای چگونگی روند توسعه ملی در آن سرزمین باشد. مناطق روستایی بخش عظیمی از جمعیت و عرصه های طبیعی کشور را به خود اختصاص داده که نقش اساسی در حیات اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی کشور دارند. در ادامه پیشنهاداتی در جهت ایجاد، تحقق اکوتوریسم در روستاهای دارای پتانسیل های طبیعی خاص ارائه می گردد:

* توسعه تورهای گردشگری طبیعی جهت کارشناسان و مسئولان مختلف نظام آموزش عالی کشور نظیر متخصصین طیور، کارشناسان جنگلداری و منابع طبیعی، عکاسان حرفه ای طبیعت، معماران و طراحان محیط زیست، کارشناسان طب سنتی و تربیت

نتیجه گیری و پیشنهادهای کاربردی

تقویت صنعت اکوتوریسم از طریق شناسایی و مطرح نمودن منابع زیست محیطی پر جاذبه کشور، اجرای عدالت در میان مردم، توسعه پایدار گردشگری، شناسایی مسائل مربوط به محیط زیست، افزایش سطح تحصیلات و آگاهی اجتماعی، سیاسی و فرهنگی افراد جامعه، تربیت نیروهای متخصص در بخش های مختلف کشور و تقویت علم و فن آوری و آینده نگری و برنامه ریزی در جهت کنترل منابع برای نسل های آینده انجام می گیرد و می توان گفت عواملی چون تخریب منابع طبیعی، فقر فرهنگی افراد، آلودگی و پایین آمدن کیفیت منابع زیست محیطی، عدم سرمایه گذاری برای زیرساخت های مناسب و مدیریت منابع زیست محیطی و کمبود نیروهای متخصص در زمینه تحلیل ها و برنامه ریزی اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی

موجب رونق بیشتر و تراکم مناسب گردشگران در تمامی فصول سال خواهد شد.

* با توجه به وجود منابع آبی غنی در روستا و مناطق همجوار پرورش و فروش ماهی و آبزیان، ایجاد مراکز تحقیقاتی مربوطه و برگزاری نمایشگاه های فصلی موجودات آبی منجر به جذب علاقه مندان طبیعت به این روستا در تمامی فصول خواهد شد.

* برگزاری مسابقات ورزشی همچون موتورسیکلت رانی در ارتفاعات منطقه، اسب سواری، کوه پیمایی، اسکی روی برف در فصل زمستان، جشنواره ها، بازی های محلی، سنت های آیینی و ایجاد جاذبه ها و سرگرمی های متنوع دیگر، ضمن جذب گردشگران و صرفه اقتصادی برای روستاییان، فرهنگ و باور گردشگری داخلی و وجود پتانسیل های بسیار در کشور و جلوگیری از هجوم سرمایه ها در بخش گردشگری به خارج از کشور را به همراه خواهد داشت.

* ساماندهی و تجهیز مراکز مذهبی چون مسجد به عنوان قطب فرهنگی، دهیاری به عنوان مدیر و هماهنگ کننده امور با هدف حفاظت از شکل و بافت اصیل و ارگانیک روستا، محیط زیست به عنوان سرمایه ملی، دقت و جدیت در وضع قوانین مربوط به تفکیک اراضی، جواز ساخت و ساز و منظر بصری روستا و توسعه فعالیت های مبتنی بر اکوتوریسم به داخل سکونت گاهها روستاییان را بیش از پیش به فرهنگ و هویت اصلی خود نزدیک خواهد نمود.

بدنی در مناطق روستایی شمال کشور و دستاوردهای علمی این بازدیدها تاثیرات فراوانی در ارتقاء دانش در سطوح مختلف آموزش در کشور خواهد داشت.

* برگزاری نشست ها و سمینارهای گوناگون توسط سازمان میراث فرهنگی و منابع طبیعی، دعوت از سرمایه گذاران داخلی و خارجی، ایجاد امتیازات و تسهیلات ویژه سرمایه گذاری در زمینه احداث زمین ورزشی و مجتمع فرهنگی و تفریحی همچون پارک، موزه مردم شناسی، برگزاری نمایشگاه و بازارهای هفتگی از صنایع دستی و تولیدات سنتی کشاورزی، دامداری و کالاهای فرهنگی روستاییان در جهت دستیابی به اهداف توسعه پایدار گردشگری تاثیر گذار خواهد بود.

* راه اندازی مراکز اطلاع و خدمات رسانی شبانه روزی به گردشگران طبیعت نظیر کوهنوردان، ماهیگیران، تصویربرداران و عکاسان در ورودی روستا، اطلاع رسانی به گردشگران در زمینه فرهنگ و آداب و رسوم و مکان های خاص ضمن تاثیر در بازگشت روستاییان به هویت اصیل خود، می تواند آسیب های ناشی از ناآگاهی گردشگران را در ارتباط با ارزش های فرهنگی، طبیعی کاهش دهد.

* تخصیص اعتبارات از سوی دولت جهت کشاورزی و ساماندهی به زمین های موجود با هدف کاشت گیاهان دارویی، ایجاد مراکز و آزمایشگاه های تحقیقاتی، آماده سازی محصولات گیاهی برای صادرات داخلی و خارجی ضمن ایجاد اشتغال برای جوانان

منابع

- ۱- اعرابی، محمد، ۱۳۸۵. دستنامه برنامه ریزی استراتژیک، تهران، دفتر پژوهش های فرهنگی.
- ۲- اکبری، سعید و بمانیان، محمدرضا، ۱۳۸۷، اکوتوریسم روستایی و نقش آن در توسعه پایدار روستای کندوان، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۱، شماره ۱، صفحه ۱۳۱-۱۵۰.
- ۳- بدری، علی، خلیل رحمانی، مجید سجاسی قیداری و امید حسن پور، ۱۳۹۰، راهبردهای توسعه اکوتوریسم در شهرستان مریوان، پژوهش های روستایی، شماره ۲، صفحه ۳۱-۵۴.
- ۴- تولایی، سیمین و شاهدی، ناصر، ۱۳۸۷، ارزیابی آثار دموگرافیک و فرهنگی گردشگری در سرعین اردبیل، نشریه علوم جغرافیایی، شماره ۱۱، صفحه ۱۹۱-۲۰۶.
- ۵- جوزی، علی، سحر رضایان، مهدی ایرانخواهی و نبی اله مرادی، ۱۳۸۹، ارائه برنامه راهبردی توسعه اکوتوریسم در منطقه حفاظت شده مند بوشهر به روش "فریم"، نشریه علوم محیطی، شماره ۴، صص ۱-۲۲.
- ۶- دانشور کاخکی، محمود، سمانه سادات همراز و میلاد جلیلی، ۱۳۸۶، برآورد ارزش وجودی مناطق بیلاقی روستایی: مطالعه موردی منطقه روستایی زشک، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۰، شماره ۳، صص ۳۵-۱۵۴.
- ۷- سام آرام، عزت اله و میرزایی، رحمت، ۱۳۸۸، بررسی تاثیر صنعت گردشگری بر اشتغال در منطقه اورامانات، ماهنامه کار و جامعه، شماره ۱۱۰، صص ۲۱-۳۴.
- ۸- دیوید، فرد. آر، ۱۳۸۹، مدیریستراتژیک، ترجمه: دکتر علیپارسائیان و دکتر سیدمحمد اعرابی، دفتر پژوهش های فرهنگی.
- ۹- سجادی، محمد تقی، ۱۳۸۳، تاریخ و جغرافیای تاریخی رامسر، تهران، انتشارات معین.
- ۱۰- شکوری، علی، ۱۳۹۰، افول روستا و روستا شناسی یا ضرورت بازنگری در رویکردها و روش ها در ایران، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۴، شماره ۲، صص ۱-۲۹.
- ۱۱- عطوفت شمسی، مسعود، ۱۳۹۰، رامسر قطعه ای از بهشت و راهنمای گردشگری گیل ماز، تهران، نشر بدرقه جاویدان.
- ۱۲- فیض، داود، ۱۳۸۹، مدیریت استراتژیک، کلید موفقیت در بازار های رقابتی (چاپ اول). سمنان: دانشگاه سمنان.
- ۱۳- کیاکجوری، داود و حسین زاده، سیما، ۱۳۹۱، فرهنگ جامع مدیریت استراتژیک، تهران: موسسه کتاب مهربان نشر.
- ۱۴- کریم، محمد حسین و هاشمی، ابوالحسن، ۱۳۸۸، نظرسنجی از روستاییان در مورد چالش های توسعه پایدار روستایی: مطالعه موردی دهستان ساروق، شهرستان اراک، فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۲، شماره ۲، صص ۱۵۵-۱۷۸.
- ۱۵- مجتهدی، نیما فرید، ۱۳۸۵، سماموس، دیو سپید پای در بند گیلان، ماهنامه فرهنگی، هنری و پژوهشی گیلهوا، شماره ۹۱، صص ۳۶ و ۳۷.
- ۱۶- مشبکی، اصغر، ۱۳۸۹، مدیریت استراتژیک، رویکردی بر مدیریت فراگیر TQM و کلاس جهانی (چاپ دوم). تهران: ترمه.
- ۱۷- مطیعی لنگرودی، حسن و نصرتی، ماهره، ۱۳۹۰، امکان سنجی توسعه گردشگری در نواحی روستایی از دیدگاه گردشگران (بخش کرگانرود شهرستان تالش، مجله جغرافیا و برنامه ریزی محیطی، شماره ۴۱، ۶۹-۸۴.

18- Brennan, M.A., 2005, The Importance of Incorporating Local Culture into Community Development, EDIS Gainesville, Florida cooperative extension service, Institute of food and agriculture sciences, Univ. of Florida, Pub. Num :FCS9232 (<http://edis.ifas.ufl.rdu>)

19- Dhan B. G, (2008), ECOTOURISM IN BHUTAN, Extending its Benefits to Rural Communities, Annals of Tourism Research, Vol. 35, No. 2, pp. 489-508, www.elsevier.com

20- Hill, T., Westbrook, R. (1997), SWOT analysis: It's time for a product recall. Long Range Planning, Volume 30, Issue 1, 46-52

21-Stronza, A, Gordillo, J. (2008), COMMUNITY VIEWS OF ECOTOURISM, Annals of Tourism Research, Vol. 35, No. 2, pp. 448–468, www.elsevier.com